

Bozok Sosyal Bilimler Dergisi

Yıl/Year: 2025 Cilt/Volume: 3 Sayı/Issue: 4
Sayfa/Page: 49-63
ISSN: 2980-3322

Makale Geliş | Received: 24.10.2025
Makale Kabul | Accepted: 18.11.2025

Bölgesel Kalkınma Perspektifinden Esnaf ve Sanatkarların Sorunlarının İncelenmesi: Nevşehir İli Kozaklı İlçesi Üzerine Bir Uygulama Örneği*

Analyzing The Problems of Tradesmen And Craftsmen From The Perspective of Regional Development: An Application Example On Kozaklı District Of Nevşehir Province

Gözde Güven**

Özet: Esnaf ve Sanatkarları, 13.yüzyılda Anadolu'da yaşayan Türklerin çalışma esas ve usullerini teşkil eden, sosyo – ekonomik bir Türk kurumu olan Ahilik teşkilatı oluşturmuştur. Ahilik teşkilatı, çalışanların meslek ahlâkı edinmesinde, mesleğin devamını sağlamak için usta, kalfa ve çırak yetiştirilmesinde etkin rol oynamıştır. Esnaf ve Sanatkarlar, mal ve hizmet üretimi ile ilişkili herhangi bir iş kolunun belirli bir alanında uzmanlaşmış olarak çalışanların meydana getirdiği mesleki örgütlenmeler olarak tanımlanmaktadır. Üretimleriyle ve hizmetleriyle toplumun her kesimine etki eden Esnaf ve Sanatkarlar bölgesel kalkınma kapsamında önem taşımaktadır. Bu kapsamda istihdama kaynak yaratarak kalkınmanın sürdürülebilirliği sağlamaktadırlar. Esnaf ve sanatkarlar kendi üretim ve ticaretlerinin yanında sanayi kuruluşlarının da vasıflı eleman ihtiyacını karşılayabilecek potansiyele sahiptir. İşsizliğin azalması ve üretimin artırılması için hızla değişen piyasa koşullarına uyum ve makro açıdan sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için esnaf ve sanatkarların karşılaştıkları sorunların çözülmesi gerekmektedir. Döviz kurunda yaşanan artışlara bağlı olarak artan ithalat giderleri esnaf ve sanatkarları makro açıdan etkilerken; yetersiz sermaye, yetersiz pazarlama ve finansman problemleri mikro açıdan etkiler meydana getirmiştir. Bu çalışmada Esnaf ve Sanatkarların sorunlarının bölgesel kalkınma perspektifinde ortaya çıkarılması ve yerinde tespit edilmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmanın evrenini Nevşehir İli Kozaklı İlçesindeki küçük ile orta ölçekli esnaf ve sanatkarların çalışanları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise gönüllük esasına dayalı olarak basit tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen 63 kişi oluşturmıştır. Veriler SPSS (25.0) kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda sorunlar tespit edilerek çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

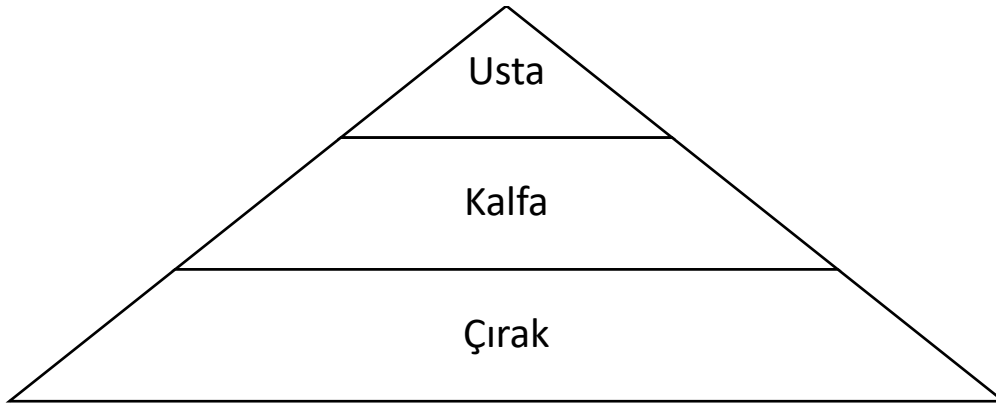
Abstract: Tradesmen and Artisans were formed the Ahilik organisation, a socio-economic Turkish institution, which constituted the working principles and procedures of the Turks living in Anatolia in the 13th century. The Ahi organisation played an active role in helping employees to acquire professional ethics and in training masters journeymen and apprentices to ensure the continuation of the profession. Tradesmen and Craftsmen are defined as professional organisations formed by employees who specialize in a certain field of any business line related to the production of goods and services. Tradesmen and Craftsmen, who had impact on every segment of the society with their production and services, were important within the scope of regional development. In this context, they ensured the sustainability of development by creating resources for employment. Tradesmen and craftsmen had the potential to meet the skilled personnel needs of industrial organisations as well as their own production and trade. In order to reduce unemployment and increase production, the problems faced by tradesmen and craftsmen in order to adapt to rapidly changing market conditions and achieve macro sustainable development. Since increasing import expenses were high due to the rising rates in the exchange effect alongwith the tradesmen and craftsmen in macro perspective; insufficient capital, inadequate marketing and financing problems created micro effects. In this study, it is aimed to reveal the problems of Tradesmen and Craftsmen the perspective of regional development and to detect them on site. The research is based on quantitative research method that consists of the employees of small an medium-sized tradesmen with craftsmen in Kozaklı district of Nevşehir province. The sample of the study included 63 of people who were selected by simple random sampling method on a voluntary basis. The data was analyzed using SPSS (25.0). In this context, problems were identified and various solution suggestions were offered.

* Bu çalışma, 13-15 Kasım 2023 tarihleri arasında Yozgat Bozok Üniversitesi'nin ev sahipliğinde düzenlenen 10. Ulusal KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

** Bilim Uzmanı, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Politikası ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, gozdeguvenn0@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1771-1186.

Giriş

Anadolu’da 13. yüzyıldan itibaren Türk toplumunun ekonomik ve sosyal hayatında belirleyici bir rol üstlenen Ahilik teşkilatı, esnaf ve sanatkarların örgütlenmesini sağlayan köklü ve özgün bir kurum olarak öne çıkmaktadır. Ahilik, yalnızca ekonomik ilişkileri düzenleyen bir yapı olmanın ötesinde; meslek ahlâkı, sosyal dayanışma, iş disiplini ve toplumsal sorumluluk gibi ilkelere dayanan bütüncül bir yaşam felsefesini temsil etmiştir. Bu teşkilat, meslek mensuplarının ahlaki değerlere bağlı yetişmesini teşvik ederken, meslek eğitimi hiyerarşisi üzerinden mesleki bilginin kuşaktan kuşağa aktarılmasını kurumsal bir zemine oturtmuş ve nitelikli iş gücünün yetişmesine önemli katkı sağlamıştır. Dolayısıyla Ahilik hem mesleki eğitimi yapılandıran hem de toplumsal birlik, dayanışma ve sosyal bütünleşmeyi güçlendiren bir kurum olarak Türk kültür ve ekonomi tarihinde merkezi bir konuma sahiptir.¹

Şekil 1. Meslek Eğitimi Hiyerarşisi²

Günümüzde, tarihsel olarak Ahilik teşkilatının devamı niteliğinde Esnaf ve Sanatkarlar Odaları bulunmaktadır. Bu odalar, esnaf ve sanatkarların mesleki temsilini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik ve sosyal kalkınmaya da önemli katkılarda bulunmaktadır. Esnaf ister gezici nitelikte faaliyet gösterebilir ister belirli bir işyeri ya da sokağın sabit bir noktasında çalışsın, sermayesinden çok bedensel emeğine dayalı olarak üretim ve hizmet sunmaktadır. Mal ve hizmet üretimiyle ilişkili belirli bir alanda uzmanlaşmış meslek grupları içinde yer alan esnafların geliri, büyük ölçekli ticari faaliyet düzeyinde üretim-tüketim zincirinin yerel kesimle bulunduğu noktada konumlanmaktadır. Bu yönüyle esnaf, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal yapının da dinamik bir ögesi olarak değerlendirilmektedir³. Tarihsel kökleri Ahilik teşkilatına dayanan esnaf ve sanatkarlar, mesleki örgütlenme anlayışını yalnızca üretimle sınırlı tutmamış; aynı zamanda kooperatifçilik, sendikacılık, mesleki eğitim, sosyal güvenlik, kaliteli üretim standartları ve hatta bankacılık uygulamaları gibi pek çok modern kurumun temellerini atmışlardır. Ahilik ilkeleri doğrultusunda şekillenen bu yapılar, iş ahlâkına, toplumsal dayanışmaya ve nitelikli üretime dayalı bir sistemin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Esnaf ve sanatkarlar, yüzyıllar boyunca bu kültürel mirası sürdürerek, özünü büyük ölçüde koruyarak günümüze taşımayı başarmışlardır. Bu süreklilik, Türkiye’de mesleki yapının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir bütünlük içerisinde geliştiğini ortaya koymaktadır⁴. Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ), hem faaliyet

¹ İbrahim Durak ve Atilla Yücel, “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15/2 (2010): 158-159.

² Yazar tarafından oluşturulmuştur.

³ Mustafa Şanal ve Mustafa Güçlü, “Bir Toplumsallaştırma Aracı Olarak Ahilik”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23/2 (2007): 380-381; İbrahim Durak, “Sosyal Girişimcilik ve Ahilik Teşkilatı: Teorik Çerçeve”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 47 (2016): 105.

⁴ Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), “Esnaf ve Sanatkar Raporu Mevcut Durum Sorunlar”, Ankara (2008), Erişim Tarihi: 17.11.2024, www.tesk.org.tr/tr/yayin/esnafraporu.pdf.

alanlarının yaygınlığı hem de sayısal üstünlükleri açısından ekonomik kalkınmanın temel dinamiklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler kategorisinde değerlendirilen esnaf ve sanatkârların ülke ekonomisi açısından taşıdığı önemi şu şekilde sıralamak mümkündür⁵:

- Emek yoğun üretim yapıları sayesinde, istihdamın artırılmasında ve özellikle işsizliğin azaltılmasında önemli bir rol üstlenmektedirler.
- Bölgesel kalkınmayı destekleyici etkileri ile, ülke genelinde sosyoekonomik gelişmenin dengeli biçimde yayılmasına katkıda bulunurlar.
- Büyük ölçekli sanayi ve ticari işletmelerin tedarik zincirinde tamamlayıcı bir işlev görerek üretim süreçlerinin sürekliliğine hizmet ederler.
- Usta-çırak ilişkisine dayalı geleneksel meslek eğitimi yoluyla, nitelikli iş gücünün yetişmesine katkı sağlarlar.
- Esnek organizasyon yapıları sayesinde, değişen piyasa koşullarına ve rekabet ortamına hızla uyum sağlayabilirler.

KOBİ'ler bölgesel ekonomik yapının temel bileşeni olarak hizmet sunumu, yerel istihdam, geleneksel üretim tekniklerinin korunması ve bölgesel ekonomik canlılığın sürdürülmesi açısından stratejik bir konuma sahiptir. Bu konum gereği bölgesel üretim ağlarının güçlendirilmesi KOBİ'ler arasında bilgi ve iş birliği akışını artırarak bölgesel ölçekli tedarik zincirlerinde yer almaları, yerel üretim ağlarına katılmaları ve mesleki uzmanlıklarını konumlandırmaları açısından büyük önem taşımaktadır⁶.

KOBİ kredilerinin makro ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğunu gösterirken, mikro ölçekli işletmelerin bu finansal kaynaklara erişimde daha fazla güçlük yaşadığı bilinmektedir. Bu bağlamda finansmana erişimdeki eşitsizlikler, bölgesel kalkınma düzeyleri arasındaki farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır⁷. Türkiye'de bölgesel kalkınma politikalarının KOBİ'lerde yenilik, dijitalleşme ve ihracat kapasitesini artırmayı hedeflediğini vurgulamaktadır. Ancak uygulamada esnaf ve sanatkârlara ek olarak KOBİ'lerinde bu desteklerden yararlanma oranı sınırlı kalmaktadır⁸. OECD'nin Balkanlar ve Türkiye için hazırladığı SME Policy Index'te KOBİ politikalarıyla bölgesel farklılıkların azaltılmasında mikro işletmelere yönelik özel politika araçlarının güçlendirilmesi gerektiğini belirtilmektedir. Bu durum, esnaf ve sanatkârların kurumsal kapasitesinin, dijital adaptasyonun ve yenilik süreçlerinin daha fazla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır⁹.

Yerel ölçekte faaliyet gösteren KOBİ ile esnaf ve sanatkarların bölgesel istihdam, üretim çeşitliliği ve ticaret kapasitesi açısından kritik bir rol oynadığını göstermiştir.¹⁰ KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkârların bölgesel kalkınma da birbirini tamamlayan aktörlerdir. Finansman mekanizmaları ve bölgesel kalkınma planları, her iki işletme grubunun rekabet gücünü artırmak için kritik araçlardır¹¹. Esnaf ve sanatkârlar, yerel ekonomik aktörler olarak ulusal kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde tamamlayıcı ve destekleyici bir güç olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda gelir dağılımında denge unsuru

⁵Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), "Esnaf ve Sanatkarların Sorunları Çözüm Önerileri", 2012, Erişim Tarihi: 17.11.2024, www.tesk.org.tr/tr/guncel/talep.pdf.

⁶ Abdullah Toprak ve Tahsin Çetinyokuş, "Bölgesel Sanayi Kümelenme Potansiyelinin Belirlenmesinde Çevrim İçi Analitik İşleme (OLAP) Araçlarının Kullanılması", Bölgesel Kalkınma Dergisi 1/03 (2023): 260-261.

⁷ Sultan Sarı, "The Relationship Between SME's Loans and Growth in Turkey (2007-2021)", İzmir İktisat Dergisi, 38/2 (2023): 358-360.

⁸ Aslı Arslan ve Aybala Türkmen, "Türkiye'de Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Planlarının Dönüşümü," Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi, 4.Özel (2023): 255-256.

⁹ Endeks, OSP. Western Balkans and Turkey (2022):1-1064

¹⁰ Salih Öztürk, Gözde Tuğan, Bilge Apaydın, "Kalkınmada KOBİ'lerin Rolü-Gaziantep İli Üzerine Bir Uygulama," The Journal of Social Sciences 2.5 (2024): 30-32.

¹¹ Ebubekir Karaçayır, "TR52 Düzey 2 Bölgesi Sanayi Kümelenme Potansiyeli." Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 6-1 (2024): 232-235.

olmaktadırlar. Toplumsal yapıda orta sınıfın gelişimine katkı sunarak, ekonomik istikrarın sürdürülmesinde rol oynamaktadır¹².

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte, geleneksel üretim biçimleri giderek işlevini yitirmeye başlamıştır. Bu dönüşüm süreci, özellikle esnaf ve sanatkarların üretim yapısını derinden etkilemiştir. Geleneksel yöntemlerle faaliyet gösteren birçok esnaf, modern üretim ve kalite standartlarını tam anlamıyla sistemlerine entegre edememiş, bu nedenle küresel rekabet karşısında zayıf bir konuma düşmüştür. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri, Çin menşeli ürünlerin iç piyasadaki artan hâkimiyetidir. Yoğun ve ucuz işgücüne dayalı üretim modeli sayesinde Çin, küresel pazarda düşük maliyetli ürünler sunmaktadır. Söz konusu bu durum ürünleri yerli üretim mallarına kıyasla daha cazip hâle getirmektedir. Türkiye’de üretim yapan esnaf ve sanatkarlar üzerinde ciddi ekonomik baskılar oluşturmasıyla birlikte yerli üretimin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Öte yandan, Çin mallarının düşük fiyat avantajı ile piyasada yarattığı ticari hareketlilikten dolayı olarak fayda sağlayan esnaf ve sanatkar grupları da bulunmaktadır. Bu çift yönlü etki, bir yandan üretici sanatkarların rekabet gücünü zayıflatırken, diğer yandan ticaretle uğraşan bazı esnaf kesimleri açısından pazarın genişlemesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, küresel ticaret dinamiklerinin yerel üretim yapan esnafların üzerindeki etkileri çok boyutlu bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır¹³.

Üretim ve hizmet faaliyetleri aracılığıyla toplumun geniş kesimlerine doğrudan etki eden esnaf ve sanatkarlar, bölgesel kalkınma süreçlerinde kritik bir role sahiptir. Bu bağlamda, istihdam yaratma kapasiteleri ile kalkınmanın sürdürülebilirliğine önemli katkılar sunmaktadırlar. Ayrıca, esnaf ve sanatkarlar sadece kendi üretim ve ticaret faaliyetleriyle sınırlı kalmayıp, sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu vasıflı iş gücünün temininde de potansiyel bir kaynak oluştururlar. İşsizliğin azaltılması ve üretim kapasitesinin artırılması hedeflerine ulaşılabilmesi için, esnaf ve sanatkarların karşı karşıya bulunduğu zorlukların çözülmesi, özellikle hızla değişen piyasa koşullarına uyum sağlamaları açısından önem arz etmektedir. Son yıllarda küresel ekonomik krizlerin etkisiyle esnaf ve sanatkarlar hem makro hem de mikro düzeyde çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Döviz kurlarındaki dalgalanmaların yol açtığı artan ithalat maliyetleri, makroekonomik açıdan bu kesimi olumsuz etkilerken; yetersiz sermaye birikimi, sınırlı pazarlama olanakları ve finansmana erişim sorunları ise mikro düzeyde faaliyetlerin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Bu çok katmanlı sorunlar, esnaf ve sanatkarların ekonomik performanslarını doğrudan etkilemekte ve bölgesel kalkınmanın önündeki engelleri artırmaktadır¹⁴.

Esnaf ve sanatkarlar, ekonomik ve toplumsal yaşamın temel yapı taşlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ülkenin ekonomik, sosyal ve toplumsal kalkınmasının sürdürülebilirliği açısından, bu kesimin karşılaştığı sorunların çözümü büyük önem arz etmektedir. Üretim faaliyetleri ve sundukları hizmetler aracılığıyla esnaf ve sanatkarlar ekonomik ve sosyal büyümeye doğrudan etki etmektedirler. Ülke ekonomisinin istikrarı, kalkınması ve dinamizminin sağlanmasında vazgeçilmez bir rol üstlenen bu kesimin etkinliğinin artırılabilmesi için ise, iletişim eksikliği, finansal bilgi yetersizliği ve yenilikçi yaklaşımlara yönelik önyargı gibi makro düzeydeki engellerin aşılması gerekmektedir¹⁵. Esnafların karşılaştığı problemlerin yerinde tespit edilmesi ve etkin çözüm önerileri getirilmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

¹² Mehmet Hatipler, “Türkiye-AB Gümrük Birliği Antlaşması ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13/1 (2012), 25-26.

¹³ Ahmet Yıldız, Ersin Gavcar ve Mehmet Kavacık, “Dalaman Esnafının Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31 (2013), 125-126.

¹⁴ Ali Veli Çam ve Tuncer Kabadayı, “Esnafın Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Gümüşhane İlinde Bir Uygulama”, Global Journal of Economics and Business Studies, 6/11 (2017):100-101.

¹⁵ Özgür Demirel, Gülay Bayramoğlu, Yılmaz Şeker, Funda Konak, “Esnaf ve Sanatkar İşletmelerinin Sorunları Ve Çözüm Önerileri: Çorum İlinde Bir Araştırma”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10/ (1) (2017), 155-156.

Araştırmanın konusu, bölgesel kalkınma perspektifinden esnaf ve sanatkârların karşılaştıkları sorunların incelenerek ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmanın temel amacı, esnaf ve sanatkârların yaşadıkları sorunları ampirik olarak değerlendirilerek bu sorunların demografik özelliklerle ve kredi destekleri, meslek odaları, kurumlarla ilişkiler gibi olan faktörlerle ilişkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın hedef kitlesini Nevşehir İli Kozaklı İlçesi sınırları içerisinde faaliyet gösteren toplam 63 küçük ve orta ölçekli esnaf ve sanatkâr oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, örneklem sayısının belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, evrende yer alan her bir bireyin örnekleme seçilme olasılığının eşit olduğu, dolayısıyla örneklemin evreni temsil etme gücünün yüksek olduğu bir olasılıklı örnekleme yöntemidir¹⁶. Kozaklı ilçesinde yer alan esnaf ve sanatkârlar evreni oluşturmaktadır. Yapılan hesaplamalar sonucunda örneklem büyüklüğü 63 olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan tüm bireyler gönüllülük esasına göre seçilmiş ve anket uygulaması yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu, esnaf ve sanatkârların yaşadıkları temel sorunlarını belirlemek amacıyla hazırlanan 50 sorudan oluşmaktadır. Anketin hazırlanma sürecinde ilgili literatür taranmış, daha önce yapılmış benzer çalışmalar incelenmiş ve sorular bu kaynaklar doğrultusunda uyarlanarak geliştirilmiştir. Anket formunda yer alan soruları şu şekilde sınıflamak mümkündür:

- Demografik Bilgiler: katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, faaliyet süresi ve gelir düzeyi gibi temel özelliklerini belirlemeye yönelik sorular,
- Kredi Destekleri: esnaf ve sanatkârların finansal desteklere erişim düzeylerini ölçmeye yönelik sorular,
- Kurumlarla İlişkiler: katılımcıların kamu kurumlarıyla yaşadıkları idari ve bürokratik süreçlere ilişkin sorunlar,
- Meslek Odalarına İlişkin Sorunlar: esnaf sanatkâr odaları ile olan sorunlarını değerlendiren sorular,
- Ekonomik Sorunlar: gelir düzeyi, rekabet koşulları, maliyet artışları ve pazar payına ilişkin sorunların ölçüldüğü sorulardan oluşmaktadır.

Anket formunun güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan Cronbach's Alpha testi yapılmıştır. İç tutarlılığının ölçülmesi amacıyla yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.81$ olarak bulunmuştur. Bu katsayı 0.50 ile 1.00 aralığında olduğundan bu güvenilirliğin yüksek derecede bir güvenilirlik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, anket uygulaması öncesinde sınırlı sayıda katılımcı ile pilot çalışma yapılmış ve soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler, SPSS 24.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde önce tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma) hesaplanmıştır. Daha sonra, değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için normallik dağılım testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri) uygulanmıştır. Verilerin normal dağılım özelliği gösterip göstermediğine bağlı olarak farklı istatistiksel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda normal dağılım gösteren veriler için parametrik testler (t-testi, ANOVA), normal dağılım göstermeyen veriler için non-parametrik testler (Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis) uygulanmıştır. Ayrıca, esnaf ve sanatkârların sorun düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla hipotez testleri yapılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

¹⁶ Selim Kılıç, "Örnekleme Yöntemleri", Journal of Mood Disorders, 3/1 (2017):44-46.

Araştırmaya katılan Küçük ve Orta Ölçekli Mağaza ile Dükkânlarda çalışanların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Yaş	Frekans	Yüzde
Kadın	16	25,4	18-25	1	1,6
Erkek	47	74,6	26-33	13	20,6
Medeni Durum	Frekans	Yüzde	34-41	8	12,7
Evli	54	85,7	42-51	18	28,6
Bekâr	9	14,3	51 ve üzeri	23	36,5
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde	İşletme Faaliyet Süresi	Frekans	Yüzde
İlkokul	23	36,5	1 yıldan az	2	3,2
Ortaokul	17	27	1-5 yıl	12	19
Lise	19	30,2	6-10 yıl	8	12,7
Ön lisans	3	4,8	11-15 yıl	7	11,1
Lisans	1	1,6	15 yıldan fazla	34	54
Toplam	63	100	Toplam	63	100

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Esnaf ve Sanatkârların Profiline İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Tablo 1.’de, esnaflarının büyük çoğunluğunun %85,7 ’lük oranla evli olduğu ve eğitim durumlarının ise %36,5 oranıyla ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Esnafın %74,6’lık kesimini erkekler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan esnafların %36,5’lik oranla 51 ve üzeri yaş grubunda olması işletme faaliyet süresi açısından bakıldığında %54 oranıyla 15 yıldan fazla çalışanların en yüksek orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle esnafın hayat seyrinin uzun olduğu kanısına varılmıştır.

Aylık Ortalama Kazanç	Frekans	Yüzde	Kayıtlı Olduğunuz Oda	Frekans	Yüzde
10.000-20.000	29	46	Esnaf ve Sanatkârlar Odası	42	66,7
20.001-30.000	19	30,2	Sanayi ve Ticaret Odası	21	33,3
30.001-40.000	7	11,1	İşletme mülkiyeti	Frekans	Yüzde
40.001-50.000	3	4,8	Kira	43	68,3
50.001 ve daha fazlası	5	7,9	Satın alma	20	31,7
Toplam	63	100	Toplam	63	100

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Esnaf ve Sanatkârların Profiline İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Tablo 2.’de esnafların aylık ortalama kazançları incelendiğinde ise 10.000-20.000 aylık kazançta sahip olanlar %46 olduğu görülmekte olup ayrıca araştırmaya katılanların aylık ortalama kazançta ilişkin büyük çoğunluğun 10.000-20.000 aylık ortalama kazanç grubunda olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu %66,7’si Esnaf ve Sanatkârlar odasına kayıtlıdır. Araştırmaya katılanların %68,3’ünün işletme mülkiyetinin kira olduğu tespit edilmiştir.

Kredi Destekleri	n	Ortalama	Standart sapma
KOSGEB	63	2,04	,055
Halkbank Teşvik ve Destek Programları	63	1,92	,027

Banka Kredi Faiz Destekleri	63	2,00	,000
Esnaf Kefalet Kooperatif Kredisi	63	2,04	,028
Diğer Bankaların Teşvik ve Destek Programlarından	63	2,01	,027

Tablo 3.Kredi Destekleri ifadelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 3.’te esnafın kredi, destek ve teşvik programlarından yararlanma düzeyleri incelendiğinde KOSGEB destek ve teşvikleri gelmektedir. Esnaf Kefalet Kooperatif Kredisinin Esnaflara yönelik sağladığı olanaklar nedeniyle tercih edilen ve kullanılan krediler arasında başta gelmektedir. Bu doğrultuda Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“K2: İşletmemizi büyütmek ve daha çok ihtiyaçlarımızı karşılamak için KOSGEB desteklerinden faydalanıyoruz, ama Esnaf Kefalet Kooperatif Kredisi bizim için en uygun seçenekler arasındadır çünkü kolay erişimi ve sağladığı olanaklar sayesinde hemen hemen herkes gibi biz de bu krediyi tercih ettik.”

	Aylık kazanç (TL)	n	Ortalama	Standart Sapma	t	p
S.1	10.000-20.000	29	1,8966	,55709	2,395	,021
	20.001-30.000	19	2,2632	,45241		

Tablo 4.Aylık Kazanca Göre Kredi Desteklerine Göre Bağımsız Örneklem t Testi

Tablo 4.’te esnaf ve sanatkarların kredi desteklerinden yararlanma düzeyleri aylık ortalama kazanca göre anlamlı farklılığın ($p<0,05$) olduğu görülmüştür. Aylık ortalama kazancı düşük olan esnafın aylık ortalama kazanca göre kredi desteklerinden yararlanma düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“K5: aylık ortalama kazancım işletmeme ait gelir ve giderleri ancak karşılamaktadır. Bu nedenle krediye ayıracak bir bütçem olmadığı için kredi olanaklarından yararlanma konusunda tereddüt yaşıyorum ve kredi kullanmıyorum.”

	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart sapma	t	p
S.5	Kadın	16	3,3750	1,14746	2,395	,020
	Erkek	47	2,5957	1,11627		

Tablo 5. Cinsiyete Göre Kurumlarla ilgili Sorunların Bağımsız Örneklem t Testi

Tablo 5.’te Esnaf ve Sanatkârlar arasında Kurumlarla ilgili sorunlar bakımından cinsiyete göre anlamlı farklılığın olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. “Kredi almak için teminat gösterirken sıkıntı yaşıyorum” ifadesine Kadınlar ortalama 3,37’le katılıyorum ve Erkekler ortalama 2,59 ile kararsızım yanıtını veriyorken, Kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek ortalama değerine sahip olduğu görülmektedir. Kadınların Erkeklere kıyasla kurumlarla ilgili sorunları algılama boyutları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadın katılımcılar bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“K35: Biz kadınlar kredi başvurusu yaparken kefil göstermekte çok sorun yaşıyoruz. Çünkü toplumda kadınların yaptıkları işlerin getirilerinin yüksek olmayacağı ve kredi taksitlerini ödemeyeceğiz düşüncesiyle kefil bulmakta zorlanıyorum.”

	Medeni durum	n	Ortalama	Standart sapma	t	P
S.6	Evli	54	3,1296	1,18236	2,152	,035
	Bekar	9	2,2222	1,09291		

Tablo 6. Medeni Duruma Göre Bağlı Bulunduğu Meslek Odası ile Yaşadığı sorunlar ile ilgili Bağımsız Örneklem t Testi

Tablo 6.'da Esnaf ve Sanatkarlar arasında meslek odasıyla ilgili sorunların medeni durum bakımından anlamlı farklılıkların olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. “Bağlı bulunduğum meslek odasından tereddüt ettiğim konularda rahatça yardım alıyorum.” ifadesine Evliler ortalama 3,12’le katılıyorum ve Bekârlar ortalama 2,22 ile kararsızım yanıtını veriyorken, Evlilerin Bekârlara kıyasla daha yüksek ortalama değerine sahip olduğu görülmüş olup Evlilerin Bekârlara kıyasla kurumlarla ilgili sorunları algılama boyutları daha yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır.

	Bağlı Bulunulan Meslek Odası	n	Ortalama	Standart sapma	t	p
S.4	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	42	3,8333	,76243	-2,006	,049
	Sanayi ve Ticaret Odası	21	4,1905	,40237		
S.8	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	42	2,0000	1,39686	2,211	,031
	Sanayi ve Ticaret Odası	21	1,3333	,96609		

Tablo 7. Kayıtlı Olunan Odaya Göre Esnafların yaşadıkları Ekonomik sorunları ile ilgili Bağımsız Örneklem Testi

Esnaf ve Sanatkarlar bağlı bulunduğu meslek odasına göre ekonomik sorunları ile ilgili sorunlar bakımından anlamlı farklılıklar ($p<0,05$) belirlenmiştir. “İstihdam maliyetleri yüksek” ifadesine Sanayi ve Ticaret odasına kayıtlı olanlar ortalama 4,19’la ve Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı olanlar ortalama 3,83 ortalama ile katılıyorum yanıtını veriyorken, Sanayi ve Ticaret odasına kayıtlı olanlar Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı olanlara kıyasla daha yüksek ortalama değerine sahip olduğu görülmektedir. Sanayi ve Ticaret odasına kayıtlı olanlar Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı olanlara kıyasla kurumlarla ilgili sorunları algılama boyutları daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcılar bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“K44: İşletmedeki maliyetlerimiz arasında en büyük yük istihdam maliyetleri oluyor, personel çalıştırma giderlerinin çok yüksek olmasından dolayı çırak bile çalıştıramıyoruz. Bu nedenle belirli bir süre sonra el emeği gerektiren alanlarda nitelikli yetişmiş eleman kalmayacaktır.”

“Sosyal Güvenlik Kurumuna prim borcum var” ifadesine Sanayi ve Ticaret odasına kayıtlı olanlar ortalama 1,33’le Hiç katılmıyorum yanıtını verirken ve Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı olanlar ortalama 2,00 ortalama ile katılmıyorum yanıtını veriyorken, Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı olanlar Sanayi ve Ticaret odasına kayıtlı olanlara kıyasla daha yüksek ortalama değerine sahip olduğu görülmektedir. Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı olanlar Sanayi ve Ticaret odasına kayıtlı olanlara kıyasla kurumlarla ilgili sorunları algılama boyutları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“K17: Sosyal Güvenlik Kurumunun artan primlerini ödeme konusunda zorluk çekmekteyiz. Hatta çoğu zaman ödemiyoruz. Ödeyemediğimiz zaman sağlık güvencemiz riske girmekte ve hastanelerde, eczanelerde devlet desteğinden yoksun kalarak fazla miktarlarda ödemeler yapmak zorunda kalıyoruz. Gelir ve giderlerimiz doğrultusunda primlerde artış yapılmasını talep ediyoruz.”

	Faaliyet Süresi	n	Ortalama	F	p
S.3	1 yıldan az- 1-5 yıl	14	3,1429	2,791	,048
	6-10 yıl	8	2,1250		
	11-15 yıl	7	2,7143		
	15 yıldan fazla	34	2,4412		
	Toplam	63	2,5873		
S.14	1 yıldan az-1-5 yıl	14	4,4286	5,293	,003
	6-10 yıl	8	3,3750		
	11-15 yıl	7	4,4286		
	15 yıldan fazla	34	4,5000		
	Toplam	63	4,3333		

Tablo 8. İşletme Faaliyet Süresi Farklı Esnafın Kurum Sorunlarını Algılama Boyutu Arasındaki Farklılıkların Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Esnaf ve Sanatkârlar İşletme faaliyet süresine göre ekonomik sorunları ile ilgili anlamlı farklılıklar ($p<0,05$) belirlenmiştir. “Kredi geri ödemesinde sorun yaşıyorum” ve “BAĞ-KUR prim artışlarını yüksek buluyorum” ifadelerinde anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Farklılığın belirlendiği S.3 ve S.14 ifadeleri için ortalamalar arası fark kontrolü testleri (Post-hoc test) uygulanmıştır. Varyans analizinde farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonucunda Esnaf ve Sanatkârlar işletme faaliyet süresine göre ekonomik sorunları ile ilgili sorunlar bakımından “BAĞ-KUR prim artışlarını yüksek buluyorum” ifadesi açısından varyansların homojen dağılmadığı ortaya çıkarılmıştır. Buradan hareketle katılımcıların bu konuya ait görüşü şu şekildedir:

“K56: biz esnafın piyasa şartlarına göre ayakta kalması bazen sadece artan döviz kurları ve bu artışın malzeme fiyatlarına yansımaya bağlı olmaktadır. Biz ekonomik anlamda çok zorlandığımızdan dolayı kredileri ödemekte zorlanmakta ve sorun yaşamaktayız. BAĞ-KUR primlerinin artışının yüksek oranda olması da ekstra bize zorluk yaşatmaktadır.”

	Faaliyet Süresi	Faaliyet Süresi	Ortalama Farkı	p
S.3	1 yıldan az-1-5 yıl	6-10 yıl	1,01786*	,014
		11-15 yıl	,42857	,311
		15 yıldan fazla	,70168*	,018
	6-10 yıl	1 yıldan az-1-5 yıl	-1,01786*	,014
		11-15 yıl	-,58929	,214
		15 yıldan fazla	-,31618	,378

	11-15 yıl	-1 yıldan az 1-5 yıl	-,42857	,311
		6-10 yıl	,58929	,214
		15 yıldan fazla	,27311	,470
	15 yıldan fazla	1 yıldan az-1-5 yıl	-,70168*	,018
		6-10 yıl	,31618	,378
		11-15 yıl	-,27311	,470
S.14	1 yıldan az-1-5 yıl	6-10 yıl	1,05357*	,002
		11-15 yıl	,00000	1,000
		15 yıldan fazla	-,07143	,759
	6-10 yıl	1 yıldan az -1-5 yıl	-1,05357*	,002
		11-15 yıl	-1,05357*	,007
		15 yıldan fazla	-1,12500*	,000
	11-15 yıl	1 yıldan az -1-5 yıl	,00000	1,000
		6-10 yıl	1,05357*	,007
		15 yıldan fazla	-,07143	,815
	15 yıldan fazla	1 yıldan az-1-5 yıl	,07143	,759
		6-10 yıl	1,12500*	,000
		11-15 yıl	,07143	,815

Tablo 9. İşletme Faaliyet Süresine Göre Çoklu Karşılaştırmalar LSD Testi Sonuçları

Esnaf ve Sanatkârlar İşletme faaliyet süresi bakımından yapılan LSD testi sonucunda ‘‘Kredi geri ödemesinde sorun yaşıyorum’’ ifadesine verilen cevaplar arasında işletme faaliyet süresi değişkenine göre; 1-5 yıl ve 6-10 yıl ile 6-10 yıl 1-5 yıl ile 15 yıldan fazla ve 1-5 yıl arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. ‘‘Bağ-Kur prim artışlarını yüksek buluyorum.’’ ifadesine verilen cevaplar arasında işletme faaliyet süresi değişkenine göre; 1-5 yıl ve 6-10 yıl ile 6-10 yıl 11-15yıl ile 11-15 ve 6-10 yıl ile 15 yıldan fazla ve 6-10 yıl arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kredi öderken sorun yaşanmasının işletme faaliyet süresine göre değişmesinde 15 yıldan daha fazla esnaf ve sanatkara olan talebin 6-10 yıl arasında işletme faaliyetinde bulunanlara göre daha fazla olması ve köklü bir geçmişe sahip olmasının etken olduğu görülmüştür.

	Eğitim Durumu	n	Ortalama	F	p	Sig.
S.10	İlkokul	23	3,3478	4,514	,006	,044
	Ortaokul	17	2,5294			

	Lise	19	2,7895			
	Ön Lisans-Lisans	4	4,2500			
	Toplam	63	3,0159			

Tablo 10. Eğitim Düzeyi Farklı Olan Esnafın Meslek Odası ile Sorunlarını Algılama Boyutu Arasındaki Farklılıkların Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Eğitim Düzeyi Farklı Olan Esnafın Meslek Odası ile Sorunlarını Algılama Boyutu bakımından anlamlı farklılıklar ($p<0,05$) belirlenmiştir. “Merkezi ve yerel yönetimlerin kayıt dışılık hakkında kontrol ve denetim mekanizmaları yetersizdir.” ifadesi için anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Diğer ifadeler için ise işletme faaliyet süresine göre anlamlı bir farklılıkların olmadığı belirlenmiştir. Farklılığın belirlendiği S.10 ifadesi için ortalamalar arası fark kontrolü testleri (Post-hoc test) uygulanmıştır.

	Eğitim Durumu	Eğitim Durumu	Ortalama Farkı	p
S.10	İlkokul	Ortaokul	,81841*	,013
		Lise	,55835	,078
		Ön Lisans-Lisans	-,90217	,102
	Ortaokul	İlkokul	-,81841*	,013
		Lise	-,26006	,440
		Ön Lisans-Lisans	-1,72059*	,003
	Lise	İlkokul	-,55835	,078
		Ortaokul	,26006	,440
		Ön Lisans-Lisans	-1,46053*	,010
	Ön Lisans-Lisans	İlkokul	,90217	,102
		Ortaokul	1,72059*	,003
		Lise	1,46053*	,010

Tablo 11. Eğitim Düzeyine Göre Çoklu Karşılaştırmalar LSD Testi Sonuçları

Farklılığın belirlendiği S.10 ifadesi için ortalamalar arası fark kontrolü amacıyla yapılan LSD testi sonucunda “Merkezi ve yerel yönetimlerin kayıt dışılık hakkında kontrol ve denetim mekanizmaları yetersizdir.” ifadesi açısından varyansların homojen dağılmadığı ortaya çıkarılmıştır. Sıra sayı ortalamalarına bakıldığında Lise mezunu Esnaf ve Sanatkarların diğer Esnaf ve Sanatkarlara kıyasla daha yüksek puan verdiği görülmektedir. En düşük puanı ise Ortaokul mezunu Esnaf ve Sanatkarlar vermiştir. Eğitim düzeyinde farklılıkların meslek odası ile sorunları algılama konusunda Daha yüksek eğitim düzeyine sahip esnafın, kayıt dışılıkla mücadelede denetim mekanizmalarının yetersiz olduğunu daha fazla fark ettiğini ve daha düşük eğitim düzeyindeki esnafın ise bu sorunu daha az fark olması nedeniyle eğitim düzeyi değiştiğinde kontrol ve denetim konusundaki algının yönü değişmektedir.

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig.	Exact Sig.	Exact Sig.
S.7	261	397	-2,002	0,045	0,044	0,023

Tablo 12. Kadın ve Erkek Esnaf ve Sanatkârların Sorunlarını Algılama Boyutu Arasındaki Farklılıkların Parametrik Olmayan Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Kadın ile erkeklerin esnaf ve sanatkarların “Küreselleşmenin yarattığı aşırı rekabetin gereklerini karşılayamıyoruz.” sorusuna verilen cevaplar arasında farklılık bulunmuştur. Bu ifadelerin sıra sayı ortalama değerlerine göre erkek esnafların kadın esnaflara kıyasla daha rekabet gerekliliklerini karşılayamadıkları ortaya çıkmıştır.

	Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Chi-Square	Sig.
S.9	İlkokul	23	31,20	6,813	0,033
	Ortaokul	17	22,32		
	Lise	19	35,42		
	Total	59			

Tablo 13. Eğitim Durumuna Göre Esnaf ve Sanatkârların Sorunları Algılama Boyutu Arasındaki Farklılıkların Parametrik Olmayan Bağımsız Örneklem Kruskal-Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Eğitim durumuna göre Esnaf ve Sanatkârların “Alışveriş merkezleri satışları olumsuz etkiliyor” sorunlarına verilen cevaplar arasında farklılık bulunmuştur. Bu farklılıklara göre “Alışveriş merkezleri satışları olumsuz etkiliyor” ifadesi için sıra sayı ortalama değerlerine bakıldığında Lise mezunu Esnaf ve Sanatkârların diğer Esnaf ve Sanatkârlara kıyasla daha yüksek puan verdiği görülmektedir. En düşük puanı ise Ortaokul mezunu Esnaf ve Sanatkârlar vermiştir.

Tartışma ve Sonuç

Esnaf ve sanatkarlar, Türkiye ekonomisinin temel taşlarından biri olup, özellikle yerel ve bölgesel kalkınmada önemli bir rol üstlenmektedir. Nitekim literatürde, küçük ölçekli işletmelerin yerel kalkınma, istihdam yaratma ve ekonomik çeşitlilik açısından kritik rol oynadığı yer almaktadır (OECD, 2021; ILO, 2020). Ancak yapılan çalışmalara göre esnaf ve sanatkarların karşı karşıya bulunduğu yapısal işleyişe dair sorunlar, ekonomik ve toplumsal kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli engeller teşkil etmektedir. Esnaf ve sanatkarların kurumsal destek mekanizmalarından yeterince yararlanamamaktadır. KOSGEB başta olmak üzere çeşitli devlet desteklerinin varlığına rağmen, literatürde desteklere erişimde bilgi eksikliği, bürokratik süreçlerin karmaşıklığı ve danışmanlık altyapısının yetersizliği gibi sorunların olduğu belirtilmektedir (World Bank, 2019; Özel ve Öztemel, 2013). Bu durum, özellikle mikro ölçekli işletmelerin finansman imkanlarını sınırlandırdığını ve rekabet gücünü zayıflatmaktadır (OECD, 2020). Sosyal güvenlik alanında yaşanan sorunlar ise esnafın hem bireysel hem de ailevi refahı açısından kritik riskler doğurmaktadır. Türkiye’de esnaf ve sanatkarların prim yükünün görece yüksek olduğu, primlerin düzensiz ödenmesinin ise sağlık hizmetlerine erişimi güçleştirmektedir (SGK, 2021). ILO (2019)’nun yaptığı çalışmalara göre kendi adına ve hesabına çalışanların sosyal güvenlik kapsamına entegrasyonunda dünyada benzer sorunların yaşandığı, bunun özellikle sağlık güvencesi ve gelir devamlılığı açısından kırılganlık oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, esnaf ve sanatkarlar için işsizlik sigortası benzeri bir mekanizmanın oluşturulması gerekmektedir. Devlet teşviklerinin kapsam bakımından yetersiz kalması da esnaf ve sanatkarların rekabet gücünü sınırlayan bir diğer önemli faktörler arasında yer almaktadır. Yapılan

çalışmalar, küçük işletmelerin teknolojik dönüşüm, dijitalleşme ve yenilik kapasitesi açısından desteklenmemesi halinde uzun vadede üretkenlik kayıpları yaşandığını belirtmektedir (UNDP, 2020; KOSGEB, Etki Analizi Raporları). Bu durum, özellikle küresel rekabet ortamında esnafın konumunu zayıflatmakta ve sürdürülebilir ekonomik faaliyet yürütme kapasitesini azaltmaktadır. Bunlara ek olarak, iş sağlığı ve güvenliği ile ergonomi alanındaki eksiklikler yapısal sorunlar arasında yer almaktadır. İş ortamlarının ergonomik açıdan yetersiz oluşu, üretkenliği düşürmekte aynı zamanda meslek hastalıklarına ve iş kazalarına yol açmaktadır (ILO, 2021). Türkiye’de KOBİ ve esnaf ölçeğindeki işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği standartlarının yaygınlaştırılması konusunda önemli boşlukların olduğu tespit edilmiştir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2020). Sonuç olarak, Türkiye’de esnaf ve sanatkârların geniş bir nüfusu kapsamakta olduğu bu kesimin karşılaştığı sorunların çok boyutlu olduğu ve bölgesel kalkınma, toplumsal bütünleşme, istihdam ile refah politikalarının önemli bir bileşeni olan esnaf ve sanatkârların mevcut sorunlarının çözümüne yönelik somut ve uygulanabilir politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda finansmana erişimden sosyal güvenlik mekanizmalarına, kurumsal desteklerin etkin kullanımından çalışma koşullarının iyileştirilmesine kadar geniş bir alanda politika müdahalelerine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Esnaf ve sanatkârların yapısal sorunlarının giderilmesi, bölgesel kalkınmanın hızlanmasına, ekonomik çeşitliliğin güçlenmesine ve toplumsal refahın artmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Arslan, Aslı ve Aybala, Türkmen. “Türkiye’de Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Planlarının Dönüşümü”. Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi 4.Özel (2023): 254-272.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme Raporu (2020).
- Çam, Ali Veli ve Kabadayı, Tuncer. “Esnafın Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Gümüşhane İlinde Bir Uygulama”. Global Journal of Economics and Business Studies 6/11 (2017): 98-108.
- Demirer, Özgür, Bayramoğlu, Gülay, Şeker, Yılmaz ve Konak, Funda. “Esnaf ve Sanatkar İşletmelerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri: Çorum İlinde Bir Araştırma”. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 10/1 (2017): 153-170.
- Durak, İbrahim ve Yücel, Ahmet. “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 15/2 (2010): 151-168.
- Durak, İbrahim. “Sosyal Girişimcilik ve Ahilik Teşkilatı: Teorik Çerçeve”. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 47 (2016): 101-120.
- Endeks, OSP. Western Balkans and Turkey (2022):1-1064.
- Hatıplı, Mustafa. “Türkiye-AB Gümrük Birliği Antlaşması ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri”. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 13/1 (2012): 14-32.
- International Labour Organization (ILO). Extending social security to self-employed workers: International evidence and policy options (2019). Erişim Tarihi: 14.11.2025, https://www.social-protection.org/gimi/gess/Media.action;jsessionid=GW-N-dc1Wiw3VkcBkZ-X7aq_5hYakVH2asivY3UH-wdON5WfScH!-1491890062?id=16988
- International Labour Organization (ILO). Occupational safety and health and small enterprises: Global report (2021), Erişim Tarihi:14.11.2025.
- International Labour Organization (ILO). Small economic units and local development: Country experiences and policy trends (2020):1-24.
- Karaçayır, Ebubekir. "TR52 Düzey 2 Bölgesi Sanayi Kümelenme Potansiyeli".Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 6/1 (2024): 230-243.
- Kılıç, Selim. “Örnekleme Yöntemleri”. Journal of Mood Disorders 3/1 (2013): 44-46.
- KOSGEB. Etki Analizi ve Destek Değerlendirme Raporları, Erişim Tarihi: 14.11.2025, <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/349/rapor-ve-istatistikler>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Financial literacy and inclusion: Enhancing financial resilience in SMES (2020).
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). SME and Entrepreneurship Outlook (2021). Erişim Tarihi: 14.11.2025.
- Özel, Semih ve Ercan Öztemel. "KOBİ Destek Değerlendirme Sistemlerinin İncelenmesi ve Temel Kriterlerin Belirlenmesi". 13. Üretim Araştırmaları Sempozyumu (2013): 797-808.
- Öztürk, Salih, Tuğan, Gözde ve Apaydın, Bilge. “Bölgesel Kalkınmada Kobi’lerin Rolü-Gaziantep İli Üzerine Bir Uygulama”. The Journal of Social Sciences 2.5 (2024): 28-46.
- Sarı, Sultan. “The relationship between SME’s loans and growth in Turkey (2007-2021)”. İzmir İktisat Dergisi 38.2 (2023): 358-374.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Sosyal Güvenlik İstatistikleri ve Değerlendirme Raporu (2021). Erişim Tarihi: 15.11.2024, <https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4>

- Şanal, Mustafa ve Güçlü, Mustafa. “Bir Toplumsallaştırma Aracı Olarak Ahilik”. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 23 (2007): 379-390.
- Toprak, Abdullah ve Tahsin Çetinyokuş. “Bölgesel Sanayi Kümelenme Potansiyelinin Belirlenmesinde Çevrim İçi Analitik İşleme (OLAP) Araçlarının Kullanılması”. Bölgesel Kalkınma Dergisi 1/3 (2023): 257-270.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK). Esnaf ve Sanatkar Raporu: Mevcut Durum ve Sorunlar. Ankara, 2008. Erişim Tarihi: 17.11.2024. www.tesk.org.tr/tr/yayin/esnafraporu.pdf.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK). Esnaf ve Sanatkarların Sorunları ve Çözüm Önerileri.2012. Erişim Tarihi: 17.11.2024. www.tesk.org.tr/tr/guncel/talep.pdf.
- United Nations Development Programme (UNDP). SME competitiveness, digitalization and productivity report (2020).
- World Bank. Access to finance and capacity constraints among micro and small enterprises (2019).
- Yıldız, Ahmet, Gavcar, Ersin ve Kavacık, Mehmet. “Dalaman Esnafının Sorunları ve Çözüm Önerileri”. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 31 (2013): 122-134.